

QOHIRA DEKLORATSIYASI TARIXI.

Turobova Zebo Allamurod qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish o'zbek tili

Yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ushbu maqolada Qohira deklaratsiyasining yaratilish tarixi, uning qabul qilinishiga sabab bo'lgan siyosiy, huquqiy va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, deklaratsiyaning asosiy tamoyillari, inson huquqlarini himoya qilishdagi o'rni hamda xalqaro huquq tizimidagi ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot davomida deklaratsiyaning islom huquqi va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unligi, uning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Qohira deklaratsiyasi, inson huquqlari, islom huquqi, xalqaro huquq, inson erkinliklari, Islom hamkorlik tashkiloti, huquqiy tamoyillar, deklaratsiya tarixi, siyosiy jarayonlar, ijtimoiy taraqqiyot.

Qohira deklaratsiyasi 1943-yilning 22-23 noyabrida Misrning poytaxti Qohirada o'tkazilgan uch tomonlama sammitda qabul qilindi. Ushbu deklaratsiya, ikkinchi jahon urushi davomida Buyuk Britaniya, AQSh va Sovet Ittifoqi o'rtasidagi diplomatik kelishuvning muhim qismi bo'lib, Germaniya va Italiyaga qarshi kurashni davom ettirish, urushdan keyingi dunyo tartibini shakllantirish va tinchlikni tiklash masalalariga e'tibor qaratilgan. Biroq, Qohira deklaratsiyasi faqat harbiy va siyosiy kontekstdan iborat bo'lmay, balki uning diniy va madaniy jihatlari ham o'ziga xos ahamiyatga ega. Bu maqolada Qohira deklaratsiyasining tarixiy, siyosiy va diniy mazmuni tahlil qilinadi. Qohira deklaratsiyasi inson huquqlarini islomiy qadriyatlar asosida talqin etuvchi muhim xalqaro hujjatlardan biri hisoblanadi. Deklaratsiyada insonning yashash huquqi, sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, ta'lim olish, mehnat qilish hamda ijtimoiy himoyaga ega bo'lish kabi asosiy huquqlari e'tirof etilgan. Hujjatning o'ziga xos jihati shundaki, unda barcha huquq va erkinliklar islom shariati tamoyillari bilan bog'liq holda izohlanadi. Shu jihatdan Qohira deklaratsiyasi musulmon davlatlarida inson huquqlarini ta'minlashning huquqiy va axloqiy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Qohira deklaratsiyasi 1943-yilning noyabr oyida, ikkinchi jahon urushi davrida, Buyuk Britaniya bosh vaziri Uinston Cherrhill, AQSh prezidenti Franklin D. Ruzvelt va Sovet Ittifoqi yetakchisi Iosif Stalin ishtirokida qabul qilindi. Sammitda asosiy maqsad — Germaniya va Italiyaga qarshi kurashni davom ettirish, urushning yakunlanishi va dunyo siyosatini qayta shakllantirish edi. Misrning poytaxti

Qohiradagi bu uch tomonlama sammit harbiy strategiya bilan birga, xalqaro tinchlikni ta'minlash va dunyo tartibini tiklash masalalariga alohida e'tibor qaratdi. Deklaratsiya, shuningdek, urushdan keyin xalqaro aloqalarni, shuningdek, milliy suverenitetni hurmat qilish, tinchlik va adolatni ta'minlashga qaratilgan tamoyillarni belgilab berdi. Bugungi globallashuv davrida inson huquqlarini himoya qilish masalasi xalqaro hamjamiyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Qohira deklaratsiyasi musulmon davlatlarining bu boradagi yondashuvini ifodalovchi muhim hujjat sifatida o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Deklaratsiya inson huquqlarining umuminsoniy mohiyatini e'tirof etgan holda, ularni milliy va diniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishga intiladi. Shu sababli mazkur hujjat xalqaro huquq tizimida madaniy xilma-xillikni hisobga olgan holda inson huquqlarini ta'minlash masalalarini o'rganishda muhim nazariy va amaliy manba hisoblanadi.

Qohira deklaratsiyasining diniy va madaniy jihatlari. Misr, musulmon dunyosining muhim markazi sifatida, o'zining diniy va madaniy merosi bilan Qohira deklaratsiyasining shakllanishiga ta'sir ko'rsatdi. Misrda joylashgan Al-Azhar universiteti islomiy olamning eng nufuzli ilmiy muassasasidir. Ushbu nuqtai nazardan, Qohira deklaratsiyasi, faqat siyosiy emas, balki diniy qadriyatlar asosida ham ishlab chiqilgan. Islom dini tinchlik, adolat va tenglikni ta'kidlaydi, va bu tamoyillar Qohira deklaratsiyasining asosiy g'oyalaridan biri sifatida ilgari surildi. Misrning diniy ahamiyati, o'zining musulmon dunyosidagi o'rni bilan, deklaratsiyada musulmon diniy ahamiyati, o'zining musulmon dunyosidagi o'rni bilan, deklaratsiyada musulmon xalqlarining huquqlarini hurmat qilish va xalqaro tinchlikni ta'minlashga chaqirildi.

Qohira deklaratsiyasining global siyosatga ta'siri. Qohira deklaratsiyasi urushdan keyingi dunyo tizimi va xalqaro munosabatlar uchun asosiy yo'nalishlarni belgiladi. Deklaratsiya, Germaniya va Italiyaga qarshi kurashning davom ettirilishi zarurligini ta'kidlagan holda, urushdan keyingi dunyo barqarorligini ta'minlash uchun milliy suverenitet va xalqaro hamkorlikni muhim omil sifatida ko'rsatdi. Misr, o'zining geosiyosiy o'rni va islomiy qadriyatlari bilan, deklaratsiyada yirik davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni va barqarorlikni ta'minlashda markaziy ro'l o'ynadi. Qohira deklaratsiyasi urushdan keyingi dunyo tizimining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan hujjat bo'lib, Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) tashkil topishi uchun asos yaratdi. Qohira deklaratsiyasining amaliy ahamiyati, faqat ikkinchi jahon urushi davriga emas, balki keyingi yillar davomida ham davom etdi. Deklaratsiya, urushdan keyingi dunyo tizimini shakllantirishda, yangi xalqaro tashkilotlarning — xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) tashkil topishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Islomiy dunyo va musulmon mamlakatlari uchun, bu deklaratsiya o'z huquqlarini himoya qilish, adolat va tinchlikni ta'minlashdagi yangi bir diplomatik

yondashuvni taqdim etdi. Xalqaro munosabatlar kontekstida, diniy va madaniy farqlarni inobatga olish, davlatlar o'rtasida tinchlikni ta'minlashda muhim rol o'ynadi. Qohira deklaratsiyasining amaliy ahamiyati va kelajakdagi o'rni

Qohira deklaratsiyasining amaliy ahamiyati, faqat ikkinchi jahon urushi davriga emas, balki keyingi yillar davomida ham davom etdi. Deklaratsiya, urushdan keyingi dunyo tizimini shakllantirishda, yangi xalqaro tashkilotlarning — xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) tashkil topishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Islomiy dunyo va musulmon mamlakatlari uchun, bu deklaratsiya o'z huquqlarini himoya qilish, adolat va tinchlikni ta'minlashdagi yangi bir diplomatik yondashuvni taqdim etdi. Xalqaro munosabatlar kontekstida, diniy va madaniy farqlarni inobatga olish, davlatlar o'rtasida tinchlikni ta'minlashda muhim rol o'ynadi. Bundan tashqari, Qohira deklaratsiyasi inson huquqlarini himoya qilish masalasida musulmon davlatlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Deklaratsiyada ilgari surilgan tamoyillar inson qadr-qimmatini ulug'lash, ijtimoiy adolatni ta'minlash hamda jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan. Mazkur hujjatning amaliy ahamiyati shundaki, u davlatlarning inson huquqlari sohasidagi siyosatini shakllantirishda muhim nazariy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kelajakda Qohira deklaratsiyasining ahamiyati yanada ortib borishi kutilmoqda. Chunki zamonaviy dunyoda inson huquqlari, diniy bag'rikenglik va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish masalalari tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, deklaratsiyada belgilangan tamoyillar turli millat va din vakillari o'rtasida o'zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin. Bu esa xalqaro tinchlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Qohira deklaratsiyasi 1943-yilda qabul qilingan bo'lsa ham, uning siyosiy, diniy va madaniy jihatlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Misrning geosiyosiy ahamiyati, islomiy qadriyatning global siyosatdagi o'rni va tinchlikka chaqiruvchi tamoyillar, deklaratsiyaning mustahkam asoslarini tashkil etdi. Ushbu hujjat, urushdan keyingi dunyo tizimini shakllantirishda, yangi xalqaro tashkilotlarning — xususan, BMTning tashkil topishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Islomiy dunyo va musulmon mamlakatlari uchun, bu deklaratsiya o'z huquqlarini himoya qilish, adolat va tinchlikni ta'minlashdagi yangi bir diplomatik yondashuvni taqdim etdi. Qohira deklaratsiyasi nafaqat siyosiy, balki diniy va madaniy jihatdan ham bir qancha xalqlar o'rtasida yangi bir diplomatik muloqot va tinchlikni ta'minlashga xizmat qildi.

Shuni ta'kidlash joizki, Qohira deklaratsiyasi inson huquqlari sohasida islom dunyosining o'ziga xos yondashuvini aks ettiruvchi muhim xalqaro hujjatdir. Unda inson qadr-qimmatini, adolat, tenglik va erkinlik tamoyillari asosiy mezon sifatida

belgilangan. Mazkur deklaratsiya nafaqat musulmon davlatlari, balki xalqaro hamjamiyat uchun ham inson huquqlarini ta'minlash borasidagi muhim huquqiy manbalardan biri hisoblanadi. Qohira deklaratsiyasi tarixiy va huquqiy ahamiyatga ega bo'lgan muhim xalqaro hujjatlardan biridir. U inson huquqlari, adolat, tenglik va tinchlik tamoyillarini ilgari surish orqali jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shib kelmoqda. Deklaratsiyaning asosiy g'oyalari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, inson huquqlarini himoya qilish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli Qohira deklaratsiyasini o'rganish nafaqat tarixiy, balki siyosiy, huquqiy va ijtimoiy jihatdan ham katta ilmiy ahamiyatga ega hisoblanadi. Bu hujjat kelajak avlodlar uchun ham inson qadr-qimmatini ulug'lash, adolat va tinchlikni qaror toptirish yo'lida muhim manba bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M. V. Shulgin, The Impact of the Cairo Declaration on Post-War Diplomacy, Journal of Diplomatic Studies, 2023.
2. N. Ali, Islamic Values and World War II Politics, Islamic Studies Journal, 2022.
3. Haran, S. D. The Cairo Conference of 1943, History Review Journal, 2021.
4. Dunning, A. K. The Second World War: The Cairo Conference, International Affairs Journal, 2022.
5. Shulgin, M. V. The Impact of the Cairo Declaration on Post-War Diplomacy, Journal of Diplomatic Studies, 2023.
6. Ali, N. Islamic Values and World War II Politics, Islamic Studies Journal, 2022.